

KESTÄVÄ KEHITYS AMMATILLISEN KASVUN OSANA SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Reija Huovila

Ammatillisen opettajankoulutuksen
kehittämishanke
Maaliskuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Huovila, Reija:
Kestävä kehitys ammatillisen kasvun osana sosiaali- ja terveysalalla

Opettajankoulutuksen kehittämishanke 36 sivua + 8 liitesivua
Maaliskuu 2013

Tarkastelen tässä kehittämishankkeessani kestävän kehityksen opetusta ammatillisen kasvun osana sosiaali- ja terveysalalla. Kestävä kehitys on kirjattu ammatillisten opintojen perusteisiin osaksi elinikäistä oppimista. Tavoitteena on, että opiskelijat omaksuvat kestävän kehityksen mukaisen tavan ajatella kokonaisvaltaisesti. Uusien ammattilaisten odotetaan toimivan kestävän kehityksen suuntaisesti niin työelämässä kuin omassa arjessa sekä kansalaisina.

Kehittämishankkeen alkuosassa luon katsauksen kestävän kehityksen arvopohjaan. Toimiakseen kestävän kehityksen tavoitteiden suuntaisesti tulee olla selvillä omista ja ammattialaansa ohjaavista arvoista. Kestävä kehitys perustuu universalistiseen arvotyyppiin, joka korostaa itsensä ylittämistä ja muutosvalmiutta. Universalismin käsitteeseen liitetään myös pyrkimykset sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, yhteys luontoon ja pyrkimys tasa-arvoon.

Kestävän kehityksen ulottuvuudet ovat taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Ammatillisen koulutuksen alasta riippuen eri ulottuvuudet painottuvat eri tavalla. Koulutuksen tavoitteena on opiskelijoiden ajattelutavan kehittäminen niin, että tehdessään valintoja ja ratkaisuja he osaavat tarkastella vaikutuksia monesta eri näkökulmasta. Taloudellisin ratkaisu ei ole aina ekologisin tai sosiaalisin vaihtoehto.

Kestävän kehityksen kohdalla puhutaan vahvasta ja heikosta tulkinnasta. Vahva tulkinta edellyttää osallistavia, demokraattisia ja läpinäkyviä päätöksentekomalleja. Heikossa tulkinnassa luotetaan autoritaariseen päätöksentekoon ja markkinavoimien ohjaukseen.

Käsittelen kehittämishankkeessani kestävää kehitystä vahvan tulkinnan mukaisesti. Esimerkkitapauksena on oppilaitostasolla Pirkanmaan koulutuskonserni-kuntayhtymä ja koulutusaloista kaksi sosiaali- ja terveysalan tutkintoon johtavaa koulutusta. Molemmilla aloilla ammatilliseen etiikkaan kuuluu asiakkaan kohtaaminen voimaannuttavasti ja osallistavasti. Loppupuolella esittelen yhden tavan käsitellä kestävää kehitystä opetuksessa, johon opiskelijat osallistuivat itse tehden ja jota mallia he voivat hyödyntää toimiessaan lasten ja nuorten kanssa tai huoltajien kanssa kasvatuskumppanuutta vahvistaen.

Asiasanat: kestävä kehitys, ajattelutapa, vahva ja heikko tulkinta

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
2	KESTÄVÄN KEHITYKSEN ARVOPERUSTA.....	6
	2.1 Suojelemmeko luontoa ihmistä varten.....	6
	2.2 Universalismi arvoperustana.....	7
3	KESTÄVÄN KEHITYKSEN ULOTTUVUUDET.....	9
	3.1 Taloudellisesti kestävä ulottuvuus.....	9
	3.2 Ekologisesti kestävä ulottuvuus.....	10
	3.3 Sosiaalisesti kestävä ulottuvuus.....	11
	3.4 Kulttuurisesti kestävä ulottuvuus	13
4	KESTÄVÄ KEHITYS TOIMINTA- JA AJATTELUTAPANA.....	15
	4.1 Kestävä kehitys keskeisenä oppisisältönä ja toimintatapana.....	15
	4.2 Kestävän kehityksen koulutukset osa-alueet.....	15
5.	KESTÄVÄ KEHITYS PIRKANMAAN KOULUTUSKONSERNISSA.....	19
	5.1 Koulutuskonsernin kestävä kehityksen toimintamalli.....	19
	5.2 Koulutuskonsernin kestävä kehityksen toimintasuunnitelma vuodelle 2012.....	20
6.	KESTÄVÄ KEHITYS AMMATTITUTKINNON PERUSTEISSA.....	22
	6.1 Kestävän kehityksen oppimispolku.....	22
	6.2 Esimerkinä kestävä kehitys sosiaali- ja terveysalalla.....	23
7.	KESTÄVÄ KEHITYS OPETUKSEN ARJESSA.....	25
	7.1 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto.....	25
	7.2 Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkintoon valmistava opetus	27
8.	YHTEENVETO JA POHDINTAA.....	32
	<u>LÄHTEET</u>	
	<u>LIITTEET</u>	

1. JOHDANTO

Tarkastelen tässä kehittämishankkeessani ammatillista kasvua arvojen ja ammattietiikan muodostumisen näkökulmasta. Asetin opettajaopintojeni alkuvaiheessa yhdeksi oppimistavoitteekseni tutustua ammattietiikan opettamiseen ja ammatillisten arvojen muodostumiseen ammattiopintojen aikana. Tämän rinnalla minulla oli myös tarve saada uutta näkökulmaa moniammatilliseen työhön. Ammattietiikan muodostuminen on pitkä prosessi, joka on luultavimmin alkanut jo ennen opiskeluun hakeutumista ja jatkuu koko ammattiuran ajan. Ammattiopinnoissa oman alan arvojen pohdiskelu ja sisäistäminen ovat merkittävä oppimisalue. Toisen oppimistavoitteeni kohdalla nousi esiin käsitteiden muuttuminen. Moniammatillisen työn sijasta nykyisin puhutaan verkostoitumisesta ja kumppanuusperiaatteesta.

Kestävän kehityksen opettaminen ja oppiminen sopi edellä mainituista lähtökohdista käsin esimerkiksi, miten ammatillisissa opinnoissa arvoja ja ammattietiikan muodostumista opetetaan ja edistetään. Kestävä kehitys on nostettu yleisesti hyväksytyksi ja tavoiteltavaksi toimintatavaksi nyt ja tulevaisuudessa kaikilla ammattialoilla. Kestävän kehityksen mukainen ajattelu näkyy oppilaitoksen arjessa erilaisina käytäntöinä, ja se ohjaa laajasti opetuksen järjestämistä. Kestävä kehitys on kirjattu ammatillisten tutkintojen perusteisiin osana elinikäistä oppimista. Tavoitteena on, että tulevat ammattilaiset sisäistävät tavan toimia kestävän kehityksen mukaisesti niin omassa arjessa kuin työssä toimiessaan. Ammatilliset oppilaitokset ovat avainasemassa uusien työtapojen opettamisessa tuleville työntekijöille. Tietoa kestävän kehityksen alueelta on paljon saatavilla. Työtavan omaksuminen edellyttää tiedon lisäksi taitoa ja asennetta. Miten tiedot, taidot ja asenteet siirtyvät käytäntöön? Käytäntöjen omaksuminen edellyttää asennetta, ja taustalla vaikuttavat opiskelijoiden omat arvomaailmat.

Kestävä kehitys- termi otettiin käyttöön vuonna 1987 Brundtlandin komitean raportissa. Kestävän kehityksen mukainen toiminta nähdään välttämättömänä, jotta maapallon nykyiset asukkaat eivät eläisi yli varojensa ja tuhoaisi tulevien sukupolvien elinmahdollisuuksia.

Pohdin kehittämishankkeeni alkupuolella kestävän kehityksen arvopohjaa ja esittelen kestävän kehitykset ulottuvuudet. Opetushallitus, Opetusministeriö, OKKA-säätiö ja mm. Suomen Ympäristöopisto ovat tuottaneet paljon materiaalia oppilaitoksille tukemaan kestävän kehityksen opetusta ja käytännön toteuttamista. Opetus- ja kulttuuriministeriö

edellytti oppilaitosten tekevän kestävän kehityksen suunnitelmat vuoteen 2010 mennessä. Käytän tässä kehittämishankkeessani esimerkkinä Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymän kestävän kehityksen toimintamallia.

Kehittämishankkeeni loppupuolella esittelen havaintojani oppitunneista ja omien oppituntieni materiaalia esimerkkinä tavasta toteuttaa kestävän kehityksen opetusta sosiaali- ja terveysalalla. Seurasin opettajaopintojeni aikana muun muassa lähihoitajaopiskelijoiden opetusta. Omat tunnit pidin koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkintoon valmistavassa opetuksessa. Sekä sosiaali- että kasvatusalan työtehtävissä oma persoona on tärkeä työväline. Oman arvomaailman ja ammatillista toimintaa ohjaavien arvojen tulee olla sopusoinnussa. Koulutuksen tavoitteena on kehittää ammatillista työtettä ja ammattietiikkaa, joka on työntekijän, työnantajan ja asiakkaan näkökulmasta tärkeä työn laadun takaaja. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävät näkökulmat korostuvat sosiaali- ja kasvatusalan tehtävissä. Kestävän kehityksen mukainen työtapa tarkoittaa sitä, että ammattilaiset toimivat asiakasta tukien, kunnioittaen ja voimaannuttavasti.

2. KESTÄVÄN KEHITYKSEN ARVOPERUSTA

2.1 Suojelemmeko luontoa ihmistä varten?

Onko luonnolla itseisarvoa vai onko vain ihmisellä itseisarvo? Onko luonto olemassa vain ihmistä varten? Nämä ovat kestävän kehityksen kannalta olennaisia kysymyksiä kuvaamaan arvomaailmaamme. Luonnon itseisarvosta meillä jokaisella on kokemuksia esimerkiksi rakkaan maiseman muuttuessa. Luontoa pidetään itsestään selvyytenä, mutta rakennustyömaan tai metsänhakkuun muuttaessa maisemaa huomaamme luonnon itseisarvon. Toisaalta tämänkin luonnon itseisarvoa kuvaavan esimerkin esitetään muodostuvan ihmisen maisemaan liittämien arvojen perusteella. Luonnon arvon nähdään syntyvän ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksessa. Tämä näkemys korostaa ihmisen tietoisuuden merkitystä arvon antajana (Vilka 1993,126-127). Käsitteily luonnon arvon syntymisestä ihmisen ja luonnon vuorovaikutuksesta, osoittaa kuinka merkityksellistä kasvatus ja ihmisen luontosuhteen vahvistaminen on.

Olipa luonnolla itseisarvoa tai ei, luonnolla on monenlaista välinearvoa. Holmes Rolstonin mukaan luonnolla on muun muassa elämää ylläpitävä arvo, taloudellinen arvo, virkistysarvo, tieteellinen arvo, esteettinen arvo, geneettisen monimuotoisuuden arvo, historiallinen arvo ja kulttuurisymbolinen arvo. Ihmisen luontosuhteen kannalta on mielenkiintoinen luonnon dialektinen arvo. Se korostaa ihmisen kehittyneen sellaiseksi mikä on tällä hetkellä yhteydessä luontoon. Kasvatuksen kannalta mielenkiintoinen on luonnon luonteenrakennusarvo. Luontokokemuksilla on vaikutusta monien luonteenpiirteiden tai käyttäytymismallien syntyyn. Luonnossa liikkuminen ja kokemukset voivat opettaa nöyryyttä, yksinkertaisuutta, säästäväisyyttä, tyyneyttä tai riippumattomuutta. (Vilka 1993, 134-135.) Pohdittaessa monia luonnon välinearvoja herää kysymys, ovatko ne painottuneet liiaksi hyötynäkökohtiin talouskasvun ehdoilla. Onko kaupunkimainen asutus vieraannuttanut ihmisen luonnosta?

Brundtlandin raportin mukaan kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa. Sen peruselementeiksi ovat muotoutuneet ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kestävän kehityksen tavoitteet tähtäävät siihen, että ihmiset oppivat elämään sopuissa luonnon ja toistensa kanssa. (Kärppä, Laurila & Lundgren 2010, 8.) Raportin määritelmä sijoittuu puhtaasti antroposofisen ja ekosentrisen

näkökulman välimaastoon. Antroposentrinen ympäristöfilosofinen lähestymistapa korostaa kestävän kehityksen tavoitteena olevan ihmisen hyvän elämän turvaaminen maapallolla. Äärimmilleen vietynä tulkinta näkee luonnon lähinnä resurssivarantona, jota ihminen hallitsee. Tämä lähestymistapa on herättänyt kriittistä keskustelua ekosentrisen ympäristöfilosofisen lähestymistavan kannattajien keskuudessa. Ekosentrisen ajattelun mukaan luonnonympäristön sekä kaikkien yksittäisten eliölajien olemassaolo on arvokasta niiden itsensä, ei ihmisen, vuoksi. Kaikilla eliöillä ja kasveilla on paikkansa ja tehtävänsä luonnon kiertokulussa. Kestävän kehityksen kohdalla puhutaan myös vahvasta ja heikosta tulkinnasta. Vahva tulkinta edellyttää osallistavia, demokraattisia ja läpinäkyviä päätöksentekomalleja. Heikossa tulkinnassa luotetaan autoritaariseen päätöksentekoon ja markkinavoimien ohjaukseen. Heikkoon tulkintaan perustuvan kestävän kehityksen esitetään olevan ihmisten omantunnon puhdistamista. (Rohweder & Virtanen 2008,24-26.) Käsittelen tässä kehittämishankkeessani kestävästä kehityksestä vahvan tulkinnan mukaisesti, jossa tulevat esille myös sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä ulottuvuus.

2.2 Universalismi arvoperustana

Kestävän kehityksen toteuttamiseen yksilötasolla vaikuttavat sekä ihmisen hyväksymät arvot että yhteiskunnan puolelta tuleva normiohjaus. Normiohjausta edustavat mm. lainsäädännön kautta tulevat määräykset kunnille ja taloyhtiöille jätteen lajittelusta. Kestävä kehitys liittyy pitkälti arvokasvatukseen (Parikka-Nihti 2011,42). Universalismi arvotyyppinä korostaa itsensä ylittämistä ja muutosvalmiutta. Universalismi-käsitteeseen liitetään pyrkimykset sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, yhteys luontoon ja tasa-arvoon (Pirttilä-Backman 2011, 284). Edellisten arvojen lisäksi universalismi ilmenee myös pyrkimyksenä maailmanrauhaan, viisautena, luonnon ja taiteen kauneuden havaitsemisena, laajakatseisuutena, ympäristön suojelemisena ja sisäisenä tasapainona. (Helkama 2009,35.)

Universalismi arvotyyppinä on ohjannut myös hyvinvointivaltion kehitystä. Keskeisenä päämääränä on kaikkien kansalaisten hyvinvoinnin parantaminen. Pitkään talouskasvu ja ihmisten onnellisuus lisääntyivät yhdessä. Vaikka rikkaat maat ovat keskimäärin onnellisempia kuin köyhät, tietyn tulotason jälkeen talouden ja onnellisuuden välinen yhteys hämärtyy tai katoaa kokonaan. Universalismi arvotyyppiin liittyy pyrkimys tasa-arvoon. Tulonjaon tasaisuus kertoo yhteiskunnan hyvinvoinnista ja sosiaalisesta

pääomasta. Ihmisten välinen luottamus korreloi myös yhteiskunnan tasa-arvoisuuden kanssa. Luottamus vaikuttaa siten, että ihmiset tuntevat olonsa turvallisemmaksi, huolehtivat vähemmän ja kokevat kanssaihmiset kumppaneina eikä uhkana. Toisiinsa luottavat ihmiset käyttävät myös enemmän aikaa ja rahaa muiden auttamiseen. (Kari 2011, 77,79,80.) Sosiaalisesti kestävä kehitys painottaa oikeudenmukaisuutta, tasa-arvoa, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä.

Brundtlandin komitean raportissa vuonna 1987 on asetettu tavoitteeksi uusi pyhä kolminaisuus: taloudellinen kasvu on edelleen tervetullutta, mutta sen on oltava sosiaalisesti oikeudenmukaista ja mahdollista ekologisiin kehyksiin (Halonen 2011,31). Syvenevä ilmastokriisi, kiihtyvä sukupuuttoaalto ja näiden taustalla oleva luonnonvarojen ylikulutus pakottavat pohtimaan käsitystämme hyvinvoinnista. Poliitiikan lähtökohdaksi tulee ottaa ihmisten hyvinvointi ekologisissa rajoissa. Erilaisissa kyselyissä on tullut esille, että ihmiset ovat valmiita muutokseen. Lähes jokainen suomalainen on valmis tekemään jotain ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi. (Stranius 2011, 37-38.)

Ihmisille on luonteenomaista välittää ja kantaa vastuuta lähellä elävistä kanssaihmisistään. Vaikeampaa on kantaa huolta toisella puolella maapalloa elävien ihmisten hyvinvoinnista tai tekojen ja niiden seurausten vaikutuksista yli sukupolvien. Sitomalla kestävä kehitystä edistävä opetus sekä tutkimus- ja kehitystyö poikkitieteellisten paikallisten, kansallisten sekä kansainvälisten verkostojen työhön edistetään ongelmakohtien ymmärtämistä ja ratkaisuvaihtoehtojen löytämistä. (Rohweder & Virtanen 2008, 28.)

3. KESTÄVÄN KEHITYKSEN ULOTTUVUUDET

Kestävä kehitys jakautuu taloudelliseen, ekologiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen ulottuvuuteen, jotka tulee nähdä toistensa kanssa vuorovaikutteisina ja toisiinsa integroituina ulottuvuuksina. Koulutusalaan riippuen ne saavat erilaisia painotuksia. Luonnonvara- ja ympäristöalalla korostuvat ekologiset tekijät, liiketaloudessa taloudellinen kestävyys ja sosiaali- ja terveysalalla sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. On kuitenkin tärkeää ymmärtää kaikkien ulottuvuuksien vaikuttavan kaikilla aloilla. (Rohweder & Virtanen 2008,106.)

Kun esikouluikäisiltä lapsilta kysyttiin, mitä heille tulee mieleen sanoista kestävä kehitys, he vastasivat muun muassa:

Se on sitä, että ymmärtää mitä kaveri sanoo.

Sitä, ettei suutu ihan pienestä.

Täytyy totella, kun aikuinen sanoo.

Että ei riko lupauksia.

Keskustelua jatkettiin ja kysyttiin, voisivatko sanat liittyä mitenkään luontoon. Tässä vaiheessa lasten ajatukset siirtyivät jokamiehen oikeuksiin:

Että ei vahingoita sellaista paikkaa, jota suojellaan.

Ei saa vahingoittaa puita/ Ei saa katkoa oksia.

Jos on pesä puussa, ei ota sitä vaikka siellä on munia.

Ei saa varastaa mitään.

(Parikka-Nihti 2011,15.)

Lasten kohdalla on mielenkiintoista, että heille tuli ensimmäiseksi mieleen sosiaalisesti kestävään ulottuvuuteen liittyviä asioita.

3.1 Taloudellisesti kestävä ulottuvuus

Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVA) arvo- ja asennetutkimus keväältä 2011 paljastaa, että 72 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että pyrkimällä jatkuvaan kasvuun ihminen tuhoaa vähitellen luonnon ja lopulta itsensä. 55 prosenttia vastaajista on valmis tinkimään omasta elintasostaan ympäristöongelmien vähentämiseksi. (Haavisto & Kiljunen 2011.)

Taloudellisesti kestävään kehitykseen kannustaa kolme maailmanlaajuisista kriisiä: talouslama, ympäristökriisi ja energiakriisi. Vaikka siirtyminen hiilineutraaliin yhteiskuntaan tarkoittaa teollisuuden alojen muuttumista tai jopa häviämistä, suurin osa hyötyy kiristyvistä ympäristönormeista. Siirtymisen energiatehokkaampaan ja vähähiiliseen tuotantoon arvioidaan luovan maailmanlaajuisesti miljoonia uusia työpaikkoja. (Kasvio & Räikkönen 2010, 24.) Suomessa vientiteollisuus otti negatiivisen kannan EU:n hyväksymään rikkidirektiiviin ja sen mahdollisiin kustannusvaikutuksiin. Myöhemmin on selvinnyt, että Wärtsilä on kehittänyt rikkipesurin ja myynyt jo tuotantoa Yhdysvaltoihin. Uusi tuotanto luo uusia työpaikkoja (Demokraatti, 10.9.2012). Talouskasvu ohjaa edelleen voimakkaasti tuotantoa, ja sen seurauksena ihmiset saavat ja menettävät työpaikkoja. Rakennemuutokset ja kansainvälinen työnjako hävittävät, siirtelevät ja synnyttävät työpaikkoja ja ammatteja (Julkunen 2011, 61). Näin on käynyt esimerkiksi paperiteollisuuden työpaikoille Suomessa. Maapallolla on huutava pula kunnollisista, ihmisarvoisista työpaikoista (Julkunen 2011,64). Tuhannet ihmiset matkaavat henkensä kaupalla työn ja paremman elämän toivossa mm. Pohjois-Afrikan maista Välimeren yli Etelä-Eurooppaan tai Meksikosta Kaliforniaan.

Taloudellisen ulottuvuuden yleisiä teemoja ammattialasta riippumatta ovat kestävä ja vastuullinen kulutus, vastuullinen liiketoiminta, taloudellinen tuotto pitkällä aikavälillä, vihreä laskentatoimi, ympäristöliiketoiminta, ympäristöhallintajärjestelmät (Rohweder & Virtanen 2008,107).

3.2 Ekologisesti kestävä ulottuvuus

Ihmiset kuluttivat 22.8.2012 loppuun maapallon vuonna 2012 tuottamat uusiutuvat luonnonvarat (www.ymparisto.fi). Kulutamme enemmän luonnonvaroja kuin maapallo pystyy vuodessa tuottamaan. Vuonna 2010 maailman ylikulutuspäivä aikaistui kuukaudella (Stranius 2011, 40). Luonnonvarojen ylikulutus tuntuu nopeutuvan vuosittain. Ekologisesti kestävä ratkaisu edellyttävät muutoksia työ – ja arkielämässä. Kestävien käytäntöjen arvioinnin kohteena ovat mm. työpaikkojen ja asuntojen sijoittuminen, työmatkojen kulkeminen ja etätöiden mahdollisuus, lentomat kustaminen sekä tuotantoprosessien ja tuotteiden energiankulutus ja ympäristövaikutukset (Julkunen 2011, 65).

Suomalaiset ovat yksi eniten ilmastoja kuormittava kansa suhteessa väkilukuun. Asuminen, ruoka ja liikkuminen ovat suurimmat yksityisen kulutuksen kasvihuonepäästöjen aiheuttajat. Asumisen osuus hiilijalanjäljestä on 30 prosenttia, liikkumisen 20 prosenttia ja ruoan 18 prosenttia. (Häkkinen & Kangas 2012, 2-3.)

Kestävän kehityksen koulutusteemoissa kiinnitetään huomiota sekä ihmisten arjen valintoihin että työntekijän, ammattilaisten rooleissa tapahtuviin ratkaisuihin. Kotitaloudet kuluttavat lähes neljäsosan Suomessa kulutetusta sähköstä. Käyttötottumuksia muuttamalla voidaan säästää lämpöenergiaa 5 - 20 %, vedenkulutusta 10 - 30 % ja sähköä 0 - 30 % (Häkkinen & Kangas 2012, 4). Ekologisesti toimivina työntekijöinä vastaavia säästöjä voidaan saada syntymään työelämässä.

Suomessa kierrätyksellä on jo monikymmenvuotiset perinteet. Pullojen kierrätys alkoi 60 vuotta sitten. Erilaisten jätteiden keräys on monipuolistunut ja raaka-aineet voidaan ottaa kierrätyksen kautta uudelleen käyttöön. Esimerkiksi Forssan Kiimassuolla toimii parikymmentä jätettä käsittelevää ja kierrättävää yritystä. Jäte muuttuu arvottomasta massasta arvokkaaksi raaka-aineeksi, ja sen käsittely tarjoaa uudenlaista työtä (Demokraatti, 11.4.2012).

Ekologiseen ulottuvuuteen liittyviä teemoja ovat luonnonvarojen kestävä käyttö ja luonnonvarojen riittävyys, paikalliset ja globaalit ympäristöongelmat esimerkiksi ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuus, energia- ja materiaalivirrat, elinkaariajattelu, uudelleen käyttö, kierrätys ja lajittelu ja toimintojen ympäristövaikutukset (Rohweder & Virtanen 2008,107).

3.3 Sosiaalisesti kestävä ulottuvuus

Sosiaalinen kestävyys on laaja käsite. Mikko Kauton ja Laura Metson mielestä erilaisille määritelmille on yhteistä pyrkimys oikeudenmukaisuuteen ja tasa-arvoon, ihmisten mahdollisuuksiin vaikuttaa omaan elämäänsä sekä yhteisöllisen identiteetin ylläpito ja vahvistaminen. Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassa sosiaalisesti kestävä yhteiskunta kohtelee kaikkia yhteiskunnan jäseniä reilusti, vahvistaa osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, tukee terveyttä ja toimintakykyä sekä antaa tarvittavan turvan ja palvelut. Sosiaalisesti kestäväan kehitykseen liitetään myös riittävä toimeentulo, turvallisuuden

takaaminen ja yhteiskuntaan kiinnittyminen. (Särkelä 2011,145.)

Yhteisöllisyys ja kuuluminen erilaisiin yhteisöihin ovat toimintaresursseja, jotka tukevat ihmisen hyvinvointia ja muiden tavoitteiden toteuttamista. Jos ihminen ei pysty itse vaikuttamaan toimintaansa, elämäänsä ja kohtaloonsa, hän vieraantuu yhteiskunnasta ja sosiaalisista suhteista. Yksilön identiteetti rakentuu sosiaalisissa prosesseissa ja muotoutuu sosiaalisten suhteiden avulla. Identiteetti muokkautuu ympäristön, kokemusten ja sosiaalisen vuorovaikutuksen muuttuessa. (Särkelä 2011, 154.)

Osallisuus liittyy yhteisöön ja yhteiskuntaan kuulumisen tunteeseen esimerkiksi työn, harrastusten, kansalaisjärjestöjen tai vaikuttamisen kautta. Osallisuus voidaan nähdä syrjäytymisen vastavoimana. Osallisuus on aktiivista toimintaa ja lähellä aktiivisen kansalaisuuden käsitettä. Siihen liittyvät omakohtainen kiinnostus ja sitoutuminen, halu vaikuttaa omaan elämään, yhteisöä ja yhteiskuntaa koskeviin päätöksiin sekä vastuun otto. Kyseessä on aktiivisuus yksityiselämässä, työelämässä sekä vapaaehtois- ja järjestötoiminnassa. (Särkelä 2011, 154-155.)

Antti Kasvion ja Timo Räikkösen mukaan yhteiskunnan kannalta sosiaalisen ulottuvuuden perustavoitteena voidaan pitää sitä, että tarjolla olevat työt jakautuvat kohtuullisen tasaisesti kaikkien työikäisten kesken ja että töiden edellyttämät uhraukset ja niistä saatavat palkinnot ovat oikeudenmukaisia suhteessa keskenään (Kasvio & Räikkönen 2010,19).

YK:n kehitysohjelman johtaja Helen Clark viittasi ympäristöasioiden ja köyhyyden ongelmien saman aikaisen ratkaisun välttämättömyyteen haastattelussaan ennen Rio de Janeiron kokousta (Helsingin Sanomat, 8.5.2012). Hän totesi, että ympäristöasioiden ja talouskasvun vastakkainasettelu on näkynyt vaatimattomana edistyksenä kestävän kehityksen alueella kuluneiden 20 vuoden aikana. Kun taloudelliset näkökulmat ovat ohjanneet kehitystä, kestävän kehityksen alueella on edistytty hitaasti.

Sosiaalisesti kestävään ulottuvuuteen liittyvät teemat tasa-arvosta ja suvaitsevaisuudesta, syrjäytymisen ehkäisystä, turvallisesta ja terveellisestä elinympäristöstä, esteettömyydestä, hyvinvoinnin edistäminen ja osallistumismahdollisuudet. Nämä teemat ovat sosiaali- ja terveysalan osaamisen ydintä. Kestävän kehityksen näkökulmasta aihe on tärkeä myös esimerkiksi liiketalouden opetuksessa, kun pohditaan taloudellisen toiminnan

vaikutusta sosiaaliseen yhteisöön tai sosiaalista hyväksyttävyyttä ja tasa-arvoa.

(Rohweder & Virtanen 2008, 106-107.)

Tähän aiheeseen kiinnitti huomiota myös entinen Suomen Pankin pääjohtaja Sirkka Hämäläinen haastattelussaan. Hän totesi, että kaupalliseen koulutukseen pitäisi sisällyttää enemmän yhteiskunnallisen kokonaisnäkemyksen ja moraalien opetusta. ”Mikä on hyvää ja rehellistä, koulutuksessa korostetaan vain voiton tekemistä ja se on näkynyt pankkijärjestelmässä.” (Helsingin Sanomat, 17.2.2013.)

3.4 Kulttuurisesti kestävä ulottuvuus

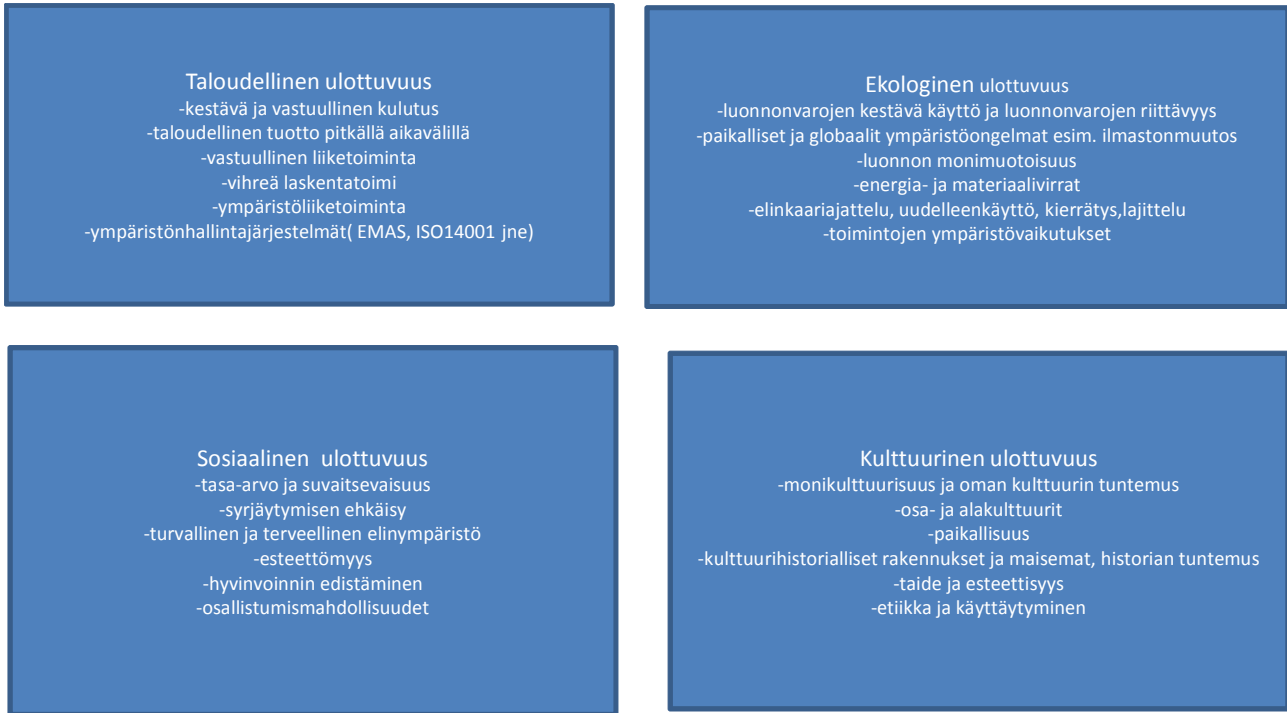
Usein uskotaan, että kulttuurien välisen kanssakäymisen suurin haaste on vieraan kulttuurin tuntemus. Todellisuudessa oman kulttuurin tuntemus ja sen vaikutuksen tiedostaminen omassa käyttäytymisessä on huomattavasti suurempi haaste (Nivalainen & Majuri, 2012, 3).

Sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus esitetään osassa kestävä kehityksen ulottuvuuksia esittelevissä kaavioissa rinnakkain (Kärppä ym. 2010,18). Kun kulttuurinen ulottuvuus esitetään omana ulottuvuutenaan, siihen liitetään käsitteet monikulttuurisuus, paikallisuus, osa- ja alakulttuurit, kulttuurihistorialliset rakennukset ja maisemat (Rohweder & Virtanen 2008,107). Myös etiikka ja käyttäytyminen liitetään kulttuurisesti kestävä ulottuvuuteen (Parikka-Nihti,2011, 29). Globalisaation myötä paikallisuus on unohtunut. Oman kulttuurin tuntemus auttaa ymmärtämään muita kulttuureita ja tapoja. Vaikka koulutuksen tavoitteena on edistää tulevaisuusorientoituvaa ajattelua, menneiden aikojen kunnioittamisella ja arvostamisella on oma tehtävänsä. Historiallisuuden ymmärtämisellä voidaan ymmärtää nykyisyyttä ja suunnata tulevaisuuteen oppimalla menneistä virheistä (Rohweder & Virtanen 2008, 116.)

Monikulttuurisessa maailmassa on yhä enemmän ihmisiä, jotka joko pakon edessä tai vapaaehtoisesti irrottautuvat juuriltaan. Kulttuuriympäristön merkitys konkretisoituu, kun siitä joutuu luopumaan. Perinteillä on kasvatusta ohjaava vaikutus. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa perinteiden toimivuus on toisaalta kyseenalaistettu. Toisaalta niiden puuttumisen on koettu aiheuttavan tyhjyyden tunnetta. Merkittävät sosiaaliset suhteet voivat korvata sekä pysyvän konkreettisen elinympäristön että perinteiset sukuun liittyvät

ihmissuhteet. Yksilön näkökulmasta yhteenkuuluvuus johonkin on edelleen tärkeää. (Kalhama & Vartiainen 2006, 17-18.)

Seuraavaan kuvioon on koottu kestävän kehityksen ulottuvuudet lyhyesti.

Kuvio 1. Kestävän kehityksen ulottuvuudet (mukaeltu Rohweder,Virtanen, 2008, 107).

4. KESTÄVÄ KEHITYS TOIMINTA- JA AJATTELUTAPANA

4.1. Kestävä kehitys keskeisenä oppisisältönä ja toimintatapana

Kestävän kehityksen teeman käsittely voidaan aloittaa päiväkodista (Parikka-Nihti, 2011, 15). Pedagogisesti oikein suunnatut tehtävät virittävät lasten mielenkiinnon aiheeseen. Suunnitelmallisesti luokalta toiselle ja oppilaitoksesta toiseen etenevä opetus ja konkreettinen toimintakulttuuri turvaavat kansalaisille perusvalmiudet kestävään elämäntapaan (Loukola 2007, 8).

Taito edistää kestävästä kehitystä perustuu persoonallisiin valmiuksiin. Vahva kielitaito, eri kulttuurien toimintakäytäntöjen tuntemus ja herkkyys niiden huomioimiselle ja hyvät vuorovaikutustaidot ovat tärkeitä taitoja yhteistyön toimivuuden kannalta. Kestävä kehitys voidaan integroida opetukseen moneen kohtaan, yleisempään ja spesifimpiin ammattialan sisältöihin. Opiskelija oppii hahmottamaan kokonaisuuksia ja ratkaisemaan luovasti ongelmia huomioiden kaikki kestävästä kehityksen ulottuvuudet. (Rohweder & Virtanen, 2008, 33-35.)

Kestävä kehitys nähdään tulevaisuudessa menestyvän toiminnan perustaksi, ja muun muassa yrityksissä pitkän aikavälin kannattavuus ja kilpailukyky varmistetaan vastuullisuuden periaatteita noudattaen. Osaajilta odotetaan työelämässä luovuutta ja innovatiivisuutta, teknologista osaamista, vastuullisen liiketoiminnan periaatteiden ja monikulttuurisuuden hallintaa sekä palvelu- ja liiketoimintaosaamista. Koulutukselta ja koulutuksen järjestäjältä vaaditaan verkostoitumista, elinikäiseen oppimiseen sitoutumista sekä kestävästä kehityksen mahdollisuuksien hyödyntämistä. Kestävä kehitys nähdään toiminta- ja ajattelutapana. (Rohweder & Virtanen 2008, 32.)

4.2 Kestävän kehityksen koulutuksen osa-alueet

Monissa ympäristökasvatuksen tutkimuksissa on todettu, kuinka yksilöllä saattaa olla runsaasti tietoa ympäristöön liittyvistä asioista, ympäristöongelmista ja niiden poistamiseen liittyvistä keinoista. Myös asenne saattaa olla positiivinen, mutta siitä huolimatta hänen toimintansa ei aina ole ympäristövastuullista. Samankaltainen ilmiö liittyy myös kestävään

kehitykseen. Tiedossa olevat keinot eivät johda muutokseen käyttäytymisessä. Tilbury ja Cooke ovat esittäneet viisi kestävän kehityksen koulutuksen osa-alueita, jolla voidaan muuttaa ajattelua ja toimintatapoja (Rohweder & Virtanen 2008, 57-58). Seuraavassa kuviossa on kuvattu osa-alueet lyhyesti.

Kuvio 2. Kestävän kehityksen koulutuksen osa-alueet (mukaeltu Rohweder ym. 2008, 107).

Ensimmäisellä kestävän kehityksen koulutuksen osa-alueella käsitellään tulevaisuusajattelua ja pyritään visioimaan tulevaa. Keskeisiä kysymyksiä ovat minkälaiset ovat mahdolliset tulevaisuudet, mikä on toivottava tulevaisuus ja mikä on todennäköinen tulevaisuus. Lähtökohtana ovat opiskelijoiden henkilökohtaiset arvot ja niiden pohdinta. Keskustelujen ja yhteistyön avulla pyritään jaettuihin tulevaisuusvisioihin muiden prosessiin osallistuvien kanssa. Tavoitteena on yksilöiden voimaantuminen ja positiivinen suhtautuminen omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Keskeisiä kysymyksiä ovat muun muassa:

*Mitä arvostan? Miksi?

*Millaisia asioita muut arvostavat?

*Millaiset tekijät ovat vaikuttaneet arvoihini?

*Onko näkemykseni tulevaisuudesta ehdoton vai voinko arvioida sitä tarvittaessa uudelleen?

(Rohweder & Virtanen 2008, 58.)

Ammatillisten opintojen tulisi antaa opiskelijoille valmiuksia ymmärtää omien valintojen vaikutusta tulevaisuuteen sekä omaan ammattialaan liittyviä muutoksia ja niiden vaikutuksia (Kärppä ym. 2010, 23).

Toisella osa-alueella systeemiajattelussa korostetaan asiayhteyksien huomioimista. Kokonaisuuden osiin hajottamisen sijasta on tärkeä tarkastella, minkälaisia yhteyksiä asioiden välillä on. Erilaisten, ristiriitaistenkin näkemysten ymmärtäminen ja arvostaminen on mahdollista ja edesauttaa erilaisuuden kunnioittamista. Systeemiajattelussa siirrytään muun muassa varmoina pidetyistä tiedoista kohti epävarmuuden ja vaihtoehtoisten ajattelutapojen tunnistamista,

- *kognitiivisen tietämisen korostamisesta kohti elämyksellisen, intuitiivisen ja käytännöllisen tietämisen arvostamista,
- *sisällön arvostamisesta kohti prosessien arvostamista.

(Rohweder & Virtanen 2008, 59.)

Kolmannella osa-alueella kriittisen ajattelun avulla opitaan selkeyttämään arvojen vaikutusta tapoihin ja tarkastelemaan valtasuhteita ja ennakkoluuloja. Ajattelua selkeyttävät esimerkiksi seuraavat kysymykset:

- *kuka tekee päätökset?
- *miksi päätökset on tehty?
- *millaisiin kriteereihin tehdyt päätökset perustuvat?
- *millaisia pitkän tähtäimen vaikutuksia tehdyillä päätöksillä on?

(Rohweder & Virtanen 2008, 59.)

Neljännellä osa-alueella osallistuminen ja oppijoiden aktiivinen toiminta ovat keskeisessä asemassa kestävästä kehitystä edistävässä koulutuksessa. Vaikuttamisen taitoihin kuuluu yksilön vaikutusmahdollisuuksien tunnistaminen eri rooleissa ja tilanteissa sekä vaikuttamisen väylien ja keinojen tunteminen (Kärppä ym. 2010, 23). Osallistuminen voi olla ryhmän jäsenten läsnäoloa toimikunnissa, dialogia päättäjien ja asukkaiden kesken. Edellytyksenä on luottamuksellinen ilmapiiri. Osallistumisen vaikutuksena tulisi olla perinteisten rajojen rikkomisen. Tällöin yksilöt voivat kokea toiminnan voimaannuttavana. (Rohweder & Virtanen, 2008, 60.)

Viidennellä osa-alueella ovat verkostoituminen ja kumppanuus keskeisiä aiheita. Verkostot auttavat osallistujia muun muassa luomaan synergiaa suhteessa muihin toimijoihin, yhdistämään resursseja ja vahvuusalueitaan ja lisäämään molemminpuolisia hyötyjä. Verkostot motivoivat aktiiviseen toimintaan, koska verkostoissa keskinäinen tukeminen ja rohkaiseminen tulevat mahdolliseksi ja onnistumisen tunteista voidaan iloita yhdessä. Verkostoissa toimimalla voidaan rikkoa hierarkioita ja kyseenalaistaa perinteisiä valtarakenteita. Verkostoissa toimimalla opitaan myös kyseenalaistamaan omia käsityksiä ja tunnistetaan samassa ryhmässä toimivien erilaisia näkemyksiä. (Rohweder & Virtanen 2008, 61.)

5. KESTÄVÄ KEHITYS PIRKANMAAN KOULUTUSKONSERNISSA

5.1 Koulutus konsernin kestävän kehityksen toimintamalli

Käytän kehittämishankkeessani esimerkkinä oppilaitoksen tasolla tapahtuvasta kestävän kehityksen suunnittelusta ja organisoinnista Pirkanmaan koulutus konsernia. Suoritin monet tuntihavainnot ja pidin omia opettajaopintoihini kuuluvia tunteja kyseessä olevassa oppilaitoksessa, joten kontakti oppilaitokseen oli luontevasti jo olemassa.

Ammatilliset oppilaitokset ovat keskeisessä asemassa edistämässä kestävää kehitystä. Koulutuksen yhtenä tavoitteena on kasvattaa vastuullisia ja osallistuvia kansalaisia, jotka osaavat ottaa huomioon kestävän kehityksen näkökulmat työssään ja arjen valinnoissa. Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuosituksessa (2008, 29-30) asetetaan koulutuksen järjestäjille tehtäväksi ottaa kestävän kehityksen periaatteet huomioon kaikessa oppilaitoksen toiminnassa.

Pirkanmaan koulutus konserni – kuntayhtymän kestävän kehityksen toimintamallissa (2012, 2) on oppilaitos asettanut muun muassa seuraavia tavoitteita toiminnalleen:

- koulutuksen järjestäjän tulee sisällyttää toimintajärjestelmäänsä kestävän kehityksen toimintaohjelma, jolla ohjataan ympäristöasioihin, henkilöstön ja opiskelijoiden työsuojeluun ja hyvinvointiin sekä yhteiskunnalliseen vastuuseen liittyvien tavoitteiden ja toimenpiteiden toteuttamista
- koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia kestävän kehityksen periaatteiden toteutumisesta kaikessa toiminnassaan
- koulutuksen järjestäjän tulee asettaa asiakkaiden tarpeiden ja odotusten pohjalta haastavat, konkreettiset ja saavutettavissa olevat tavoitteet toiminnalleen ottaen tavoitteita määrittäessään huomioon kestävän kehityksen periaatteet
- koulutuksen järjestäjän tulee edistää toimenpiteillään koko ikäluokan kouluttamista ja syrjäytymisen ehkäisyä
- koulutuksen järjestäjän tulee edistää toimenpiteillään sosiaalisesti, ekologisesti, taloudellisesti ja kulttuurisesti kestävää kehitystä
- koulutuksen järjestäjän tulee määritellä yhteiskunnallisen vastuun painopistealueet strategioissa ja toimintasuunnitelmissa. Henkilöstön tulee osallistua painopisteiden

määrittelyyn

PIRKOssa (Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymä) kestävän kehityksen edistämisen pilottikohteena toimi vuosina 2008 - 2009 Tampereen Pyyrikintien toimipiste. Pilotoinnista saatuja kokemuksia hyödynnettiin, kun kestävän kehityksen asioita lähdettiin edistämään koko PIRKOssa vuonna 2010. Kestävän kehityksen asioiden edistämistä linjaa laadun ohjausryhmä. Koulutus konsernilla oli vuonna 2012 kaksitoista toimipistettä ja jokaisella oli oma kestävän kehityksen vastuhenkilö ja toimipisteryhmä. Laadun ohjausryhmä nimeää vuosittaiset teemat syksyisin toimipistekohtaisten vastuhenkilöiden ehdotusten pohjalta.

Vuosittain valituista kestävän kehityksen (myöhemmin keke-) teemoista tehdään lähtötilanteen katselmus, jonka tarkoituksena on saada kokonaiskuva valittujen teemojen osalta kestävän kehityksen asioiden nykytilasta heikkouksineen ja vahvuuksineen. Katselmuksen teossa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan sekä opetus- että muun henkilökunnan (kiinteistönhuolto, siivous, ravitsemuspalvelut) ja opiskelijoiden asiantuntemusta. Katselmus voidaan toteuttaa myös osittain opiskelijatyönä osana opetusta. Toimipistekohtainen ryhmä asettaa katselmuksen perusteella merkittäviksi todetuille kehittämiskohteille tavoitteet, jossa määritellään tarkemmat toimenpiteet, vastuut ja aikataulut tavoitteiden saavuttamiseksi. (Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymän kestävän kehityksen toimintamalli 2012, 2,3,4.)

5.2 Koulutus konsernin kestävän kehityksen toimintasuunnitelma vuodelle 2012

Vuosi 2012 oli PIRKOssa kolmas kestävän kehityksen toimintavuosi. Sen teemoiksi valittiin ekologisen ja taloudellisen kestävyden teemoista energia ja vesi sekä sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyden teemoista henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvointi.

Esimerkkejä vuoden 2012 keke-teemoihin liittyvistä tavoitteista ja toimenpiteistä:

Tavoite: sähkön kulutuksen vähentäminen esim. 5 % edellisvuoteen verrattuna

- * toimenpide 1: valojen ja tietokoneiden sekä muiden koneiden ja laitteiden sammuttaminen päivän / opetuksen päätteeksi
- * toimenpide 2: energiansäästölamppujen käyttöönotto
- * toimenpide 3: energiateema ja ilmastonmuutos mukaan opetukseen
- * toimenpide 4: osallistuminen energiansäästöviikkoon

Tavoite: veden kulutuksen vähentäminen esim. 5 % edellisvuoteen verrattuna

- * toimenpide 1: vettä säästävien työtapojen käyttö keittiössä, siivouksessa ja tutkintoalojen työvälineiden yms.puhdistuksessa
- * toimenpide 2: teemapäivän toteuttaminen (Maailman vesipäivä 22.3.2012)
- * toimenpide 3: automaattiset hanat käsien pesuun

Tavoite: henkilöstön poissaolojen vähentäminen esim. 10 % edellisvuoteen verrattuna

- * toimenpide 1: työkykyisyyden tukeminen mm. tarjoamalla tyky-toimintaa
- * toimenpide 2: työhyvinvointiin ja -turvallisuuteen liittyvän teemapäivän järjestäminen toimipisteissä
- * toimenpide 3: työmäärän tarkastelu kehityskeskusteluissa ja työajan riittävyyden varmistaminen sekä ylityön määrän vähentäminen

Tavoite: opiskelijoiden poissaolojen vähentäminen esim. 10 % edellisvuoteen verrattuna

- * toimenpide 1: työrauhan takaaminen ja kiusaamisen vähentäminen kurinpidollisin ja ryhmäyttyävin toimenpitein
- * toimenpide 2: ajantasaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen ja työvälineiden kunnossa pitäminen
- * toimenpide 3: ohjaukseen panostaminen, erityisesti työpaikkaoppimisessa

Ohjelmassa määriteltyjen tavoitteiden ja toimenpiteiden myötä syntyvät hyvät käytännöt vakiinnutetaan osaksi toimintaa. Toimipistekohtaiset ryhmät seuraavat ohjelman toteutumista ja raportoivat eteenpäin kestävän kehityksen vastuuhenkilölle. Tulokset käsitellään laadun ohjausryhmässä. Ohjausryhmä laatii kestävän kehityksen edistämisestä vuosittain koosteen, joka käsitellään PIRKOn johtoryhmässä toiminnan ja talouden katselmuksessa. (Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymän kestävän kehityksen toimintamalli 2012, 4,6,7.)

Henkilöstön ja opiskelijoiden hyvinvoinnin nostaminen sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävän kehityksen osalta toiminnan tavoitteeksi vuonna 2012 saa oman merkityksensä oppilaitoksen hallinnollisten muutosten takia. PIRKO ja TAO (Tampereen ammattiopisto) yhdistyivät vuoden 2013 alusta TREDUksi (Tampereen seudun ammattiopistoksi). Opettajille tämä on merkinnyt muun muassa opetussuunnitelmien yhteensovittamista. Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtiminen tapahtuu opettajien, oppilashuollon henkilöstön ja opiskelijoiden yhteistyönä. Vaikka tema kuuluu kestävään kehitykseen, käytännön toiminnat tapahtuvat oppilaiden tukipalveluiden kautta.

6. KESTÄVÄ KEHITYS AMMATTITUTKINTOJEN PERUSTEISSA

6.1 Kestävän kehityksen oppimispolku

Yleissivistävässä koulutuksessa painottuvat perustietojen omaksuminen kestävästä kehityksestä sekä toimintamallit kuluttajan ja kansalaisen rooleissa. Ammatillisessa koulutuksessa korostuvat valmiudet ja osaaminen toimia tulevan ammatin roolissa työelämässä. Kestävän kehityksen mukaisten työ- ja toimintatapojen lisäksi opetuksen tavoitteena on antaa laajempi viitekehys oman työn ja ammattialan tarkasteluun. Tavoitteena on opetuksen kokonaisvaltainen suunnittelu opiskelijan näkökulmasta. Opetus voidaan jaksottaa eri vuosiluokille ja oppilaitoksessa tai työssäoppimisjaksolla toteutettavaksi. Kaikkien tutkinnon osien opettajilla tulisi olla yhteinen käsitys kestävästä kehityksen oppimistavoitteista ja siitä, miten näihin tavoitteisiin pyritään. Oppimispolku koostuu tiedollisista, taidollisista ja asenteellisista osista, joilla tuetaan oppilaan sekä ihmisenä että ammattilaisena kasvamista tutkinnon suorittamisen aikana. OKKA-säätiö ja Suomen ympäristöopisto ovat kehittäneet kestävästä kehityksen oppimispolun teemalla ”Vastuullisuuden kasvaminen”, jota oppilaitokset voivat hyödyntää opetuksen suunnittelussa. (Kärppä ym. 2010,27.)

Kestävästä kehityksen oppimispolun mallissa ammatillisiin perustutkintoihin (liite 1.) oppimistavoitteet on jaettu eri vuosikursseille. Esimerkiksi ensimmäisenä opiskeluvuonna opiskelun tavoitteena on ottaa vastuuta itsestä, toisena työstä ja kolmantena myös omasta ammattialasta ja ottaa samalla vastuuta oppilaitoksen opiskelijana, kansalaisena ja kuntalaisena. Tiedollisissa tavoitteissa ensimmäisenä opiskeluvuotena käsitellään kestävästä elämäntapaa omassa elämässä ja oppilaitoksessa. Toisena opiskeluvuotena tulevat esille oman alan prosessit ja järjestelmien toiminta kestävästä kehityksen näkökulmasta. Kolmantena opiskeluvuotena pohditaan ympäristö - ja yhteiskunnallisten muutosten ja teknologian kehityksen vaikutuksia omalla ammattialalla. Taitojen alueella harjaannutaan vuosittain ottamaan käyttöön osaamisen kehittymistä. Keskeistä on oman toiminnan arviointi ja vaihtoehtoisten toimintatapojen kehittäminen kestävästä kehitystä tukemaan. Asenteiden tasolla ensimmäisenä opiskeluvuonna pohditaan omia arvoja, toisena selkiinnytetään oman työn eettisiä näkökohtia ja kolmantena oman ammattialan arvoja ja etiikkaa. (Kärppä ym. 2010, 28-29.)

Tämä kestävä kehityksen oppimispolun malli tarjoaa mallin tarkastella laajemmin arvojen ja ammattietiikan muodostumista, joka oli kehittämishankkeeni taustalla oleva kiinnostuksen kohde. Omia asenteita ja arvoja on syytä pohtia, jotta voi tiedostaa niiden vaikutuksen omaan käyttäytymiseen tai ratkaisuihin. Kun on kyse ammattilaiseksi kouluttautumisesta tulee päästä sopusointuun omien ja ammattialan arvojen kanssa. Arvoihin ja asenteisiin voidaan vaikuttaa lisäämällä tietoja ja taitoja, mutta kokemukset, elämykset ja intuitiiviset havainnot ovat tärkeitä vaikuttajia. Useampivuotisen ammattikoulutuksen aikana asioita ehditään tarkastella monesta eri näkökulmasta ja palata arvoihin eri tilanteissa.

6.2 Esimerkkinä kestävä kehitys sosiaali- ja terveysalalla

Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan perusarvoja ovat elämän kunnioittaminen, terveyden ja henkisen hyvinvoinnin ylläpitäminen ja edistäminen, yhdenvertaisuus ja suvaitsevaisuus. Tavoitteena on, että alan ammattilaiset kohtaavat asiakkaansa kokonaisvaltaisina ihmisinä edistämällä, tukemalla ja vahvistamalla heidän voimavarojaan ja toimintakykyään. Alalla painottuu kestävä kehityksen sosiaalinen ulottuvuus. (Kärppä ym. 2010,198.)

Kestävä kehityksen osaamistavoitteita alan perustutkinnossa, lähihoitajan tutkinnossa on, että opiskelija

- tuntee alan eettiset ohjeet ja lainsäädännön ja osaa toimia niiden mukaisesti
- osaa toimia oikeudenmukaisesti syrjäytymistä ehkäisten arvostaen tasa-arvoa ja erilaisuutta
- omaa perusvalmiudet tukea, ohjata, hoitaa ja kuntouttaa eri-ikäisiä ja eri taustaisia ihmisiä heidän erilaisissa elämäntilanteissaan
- osaa ohjata asiakkaita kestävä kehityksen asioissa omaa esimerkkiä näyttämällä, yhdessä tekemällä ja selkeästi kommunikoimalla
- tuntee terveellisten ruoka-aineiden ja elintapojen sekä liikunnan merkityksen sairauksien ehkäisyssä
- tuntee elintarvikehygienisestä oikeat toimintatavat
- tunnistaa alalle ominaiset ongelma- ja erityisjätteet ja hallitsee niiden käsittelyn
- tunnistaa tavanomaiset jätteet sekä kierrätettävät materiaalit ja hallitsee niiden käsittelyn
- osaa ottaa ekologiset ja taloudelliset asiat huomioon hoito- ja kulutustarvikkeiden hankinnassa, käytössä ja huollossa
- ympäristönäkökohtien huomioiminen puhtaanapidossa, hygieniassa ja hoitotyössä
- asiakkaiden neuvonta ja ohjaus ympäristökysymyksissä
- tuntee energiansäästön mahdollisuudet työssään
- työntekijöiden työsuojelulliset asiat, työsuojelu ja ergonomia sekä työsuhteeseen liittyvät järjestelyt

(Kärppä ym. 2010, 201.)

Koulunkäynnin ohjaajan ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto luokitellaan sosiaali- ja terveystieteiden ammattitutkinnoksi Pirkanmaan koulutuskeskuksessa. (www.paiko.fi). Ammattitutkinnoille ollaan vasta luomassa kestävän kehityksen osaamistavoitteita (Tuominen, 20.2.2013). Lähellä oleva tutkinto lapsi- ja perhetyön perustutkinto valmistaa seurakuntien järjestämään lasten kerhotoimintaan ja on luokiteltu humanistisen ja kasvatusalan tutkinnoksi. Lapsi- ja perhetyön perustutkinto antaa pätevyyden toimia myös koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnassa.

Lapsi- ja perhetyön perustutkinnossa kestävän kehityksen osaamistavoitteita ovat, opiskelija osaa

- huolehtia lapsen perustarpeista, kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huomioiden yksilöllisyyden
- kohdata lapsen ja perheen eettisten periaatteiden mukaisesti (esim. vaitiolovelvollisuus, erilaisuuden kunnioittaminen, tasa-arvoisuus ja oikeudenmukaisuus)
- kohdata lapsen ja perheen sekä muut kasvatustyöhön osallistuvat uskonnollisissa, katsomuksellisissa ja arvoihin liittyvissä kysymyksissä
- ohjata lasta osallisuuteen, aktiivisuuteen ja vastuullisuuteen
- luoda turvallisuuden tunnetta omalla käytöksellään
- järjestää toimintaympäristön motivoivaksi, lapsen itsenäistä toimintaa ja erityistarpeita tukevaksi
- valita leikki- ja toimintatarvikkeet luontoa säästävällä tavalla (esim. kertakäyttötuotteiden välttäminen, luonnon ja kierrätysmateriaalien hyödyntäminen)
- kertoa ja perustella lapsille kestävän kehityksen hyödyistä ja välttämättömyydestä
- toteuttaa suvaitsevaisuuskasvatusta ja toimia esimerkkinä lapsille erilaisuuden hyväksymisessä
- toimia kasvatuskumppanuuden periaatteiden mukaisesti
- osaa ohjata lasta yhteisöllisyyteen ja toisten huomioon ottamiseen, tasa-arvoisuuteen ja elämän kunnioittamiseen
- toimia monikulttuurisessa vuorovaikutustilanteessa erilaisista taustakulttuureista tulevien lasten ja perheiden kanssa (Kärppä ym. 2010, 77-78.)

7. KESTÄVÄ KEHITYS OPETUKSEN ARJESSA

7.1 Sosiaali- ja terveysalan perustutkinto

Seurasin opettajaopintoihini liittyen sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon lähihoitajatutkinnon opetusta kahdessa oppilaitoksessa. Havaintoni kestävän kehityksen opetuksesta perustuvat näihin tunteihin. Ensimmäisen vuoden opiskelijoille kuuluu yleisopintona kestävää kehitystä luento-opetuksena kaksoistunti. Materiaali oli koottu yhdessä työelämän edustajaryhmän kanssa. Luennon aikana esiteltiin jako taloudelliseen, ekologiseen ja sosiaalisesti kestävään kehitykseen. Sen myötä hahmottui, miten moneen asiaan tai työvaiheeseen aihe liittyy. Tunnilla tehtiin testi, jolla selvitettiin opiskelijoiden osaamista aihealueesta (liite 2.) Perustietämys ekologisesta tietämyksestä on opiskelijoilla hyvä. Sosiaalisesti ja/tai kulttuurisesti kestävään kehitykseen ei viitattu tässä yhteydessä merkittävästi. Vaikka sosiaali- ja terveysalalla painottuu sosiaalinen ulottuvuus, opetus keskittyi ekologisiin näkökulmiin. (Havainnointitunti, 16.11.2012)

Kolmannen vuoden opiskelijoiden kohdalla kestävän kehityksen aihepiiriin liittyvät kysymykset olivat olleet tarkastelukohteena työssäoppimisjaksolla. Kokemuksia ja eri työkäytäntöjä vertailtiin, kun käytiin palautekeskustelua työssäoppimisjaksosta. Kysymykset liikkuvat ekologisen ja taloudellisen kestävyuden alueilla. Uusi ulottuvuus veden kulutuksen vähentämiseen syntyi, kun eräs opiskelija kertoi oman lapsensa päiväkotiryhmässä käydystä keskustelusta.

Kyseessäoleva lapsi käy päivähoidossa englanninkielisessä ryhmässä, ja lapsilla on sukulaisia eri puolilla maapalloa. Lapset olivat keskustelleet veden kulutuksesta ja todenneet vettä riittävän- hanasta tulee aina vettä. Tämä lapsi oli kertonut käyneensä isoäitinsä luona lomalla Afrikassa, ja siellä vesi oli loppunut. Tämä kertomus vakuutti muutkin lapset siitä, että vesi voi loppua. (Havainnointitunti, 25.10.2012)

Näiden kahden havainnointitunnin perusteella voisi olettaa, että jos aiheena on kestävä kehitys, ekologiset ja taloudelliset näkökohdat painottuvat myös sosiaalialan opetuksessa. Toisaalta sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä käsitellään monissa yhteyksissä eri opetuskokonaisuuksissa. Ammattietiikka perustuu asiakkaan kunnioittamiseen, yhteistyöhön, kasvatuskumppanuuden vahvistamiseen ja asiakkaan osallisuuden lisäämiseen. Pohdittaessa asiakkaan kohtaamista tai vuorovaikutuksen luonnetta ei

välttämättä mainita termiä kestävä kehitys, mutta sosiaali- ja terveysalan ammattietiikka korostaa sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehityksen arvoja, tavoitteita ja toimintatapoja. Työmenetelmissä korostuvat lapsilähtöisyys, kasvatuskumppanuus ja osallisuuden vahvistaminen, ja nämä liittyvät sosiaalisesti kestävä kehityksen teemoihin. (Havainnointitunnit, kevät 2012).

Esimerkkinä oppilaitoksen toteuttamasta vuoden 2012 kestävä kehityksen teemojen käsittelystä on liite 5. Opiskelijoilla oli itsenäinen tehtävä kartoittaa oppilaitosympäristöä ja antaa sen avulla kehittämisehdotuksia. Tässä toteutettiin kartoitus opiskelijatyönä Pirkanmaan koulutus konsernin toimintamallissa mainitun vaihtoehdon mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysalan tutkintoaineita ja kestävä kehitystä opettava ja Pyyrikintie 2:n toimipisteen kestävä kehityksen vastuuhenkilönä toimiva opettaja kertoi, että edellisissä lähihoitajan tutkinnon perusteissa kestävä kehitys näkyi selvemmin konkreettisina tehtävinä jokaisessa tutkinnon osassa. Uusissa lähihoitajan tutkinnon perusteissa kestävä kehitys on kirjattu elinikäisen oppimisen taitoihin. Kun lähiopetuksen tuntimäärää on vähennetty, konkreettiset vaatimukset ovat vähentyneet ja opetusta toteutetaan integroituna eri ammattiaineissa ja opintokokonaisuuksissa. Esimerkiksi hoidon ja huolenpidon jaksossa on luontevaa käsitellä pistämisen ja vaipan vaihdon yhteydessä toimenpiteiden aikana syntyvien jätteiden käsittelyä. Kuntouttavan työn opintojaksossa korostuu sosiaalisesti kestävä kehitys. Toiminnan tavoitteena on osallisuuden lisääminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen. Molemmat liittyvät myös tiiviisti lähihoitajan työn ammattietiikkaan, joten tässä yhteydessä toteutetaan kestävä kehitystä, mutta ei ehkä mainita kyseistä käsitettä vaan pohditaan enemmän asiaa oman alan ammattietiikan näkökulmasta. Yhteisöllisyyden lisäämiseen pyritään myös, kun oppilaitoksessa toteutetaan teemapäiviä esimerkiksi maailman laajuisesti vietettäviä Vesipäivää ja Earth Hour- tapahtumaa tai järjestetään koululla siivoustalkoot. Näillä herätellään opiskelijoita vastuuseen lähiympäristöstä ja yleismaailmallisista kysymyksistä. Samalla opiskelijat voivat toimia aktiivisesti ja saada mallia, miten viedä aiheita eteenpäin työelämässä. (Haastattelu 1.)

Toisen sosiaali- ja terveysalan tutkintoaineita opettaneen opettajan haastattelun aikana nousi esille sosiaalisesti kestävä kehitys opettajan ja opiskelijan välisessä vuorovaikutuksessa. Ammatin perusarvot ovat sosiaalisesti kestävä kehityksen mukaiset. Opettaja korosti, että ammatti-identiteettiin kuuluu hyvän elämän pohtiminen ja

tukeminen. Kuntouttava työote perustuu kestävään kehitykseen. Ennalta ehkäisevä työtapa olisi vielä kestävämpi toimintamalli. Opettajan ja opiskelijan vuorovaikutuksessa luodaan pohja sille yhteisöllisyyden tunteelle, että opiskelija alkaa hahmottaa itsensä osana ammattilaisten joukkoa. Tässä yhteydessä opettaja pohti oppilaitoksen ja opiskelijan välisen suhteen muodostumista. Opiskelija halutaan nähdä osana oppilaitosta, ja oppilaitoksen toivotaan edustavan opiskelijalle arvokkaita asioita. Tässä haastattelussa tulivat esille myös valinnat opetustilanteissa. Tarvitaanko aina sähköä? Onko liitutaulu edelleen käyttökelpoinen opetusväline? Monisteiden käyttöä voidaan vähentää, kun materiaalit voidaan lukea sähköisesti Moodle-oppimisympäristössä. Kun tarvikkeista on niukkuutta tai on tarvetta vähentää kustannuksia, alan opiskelijat voivat ottaa käyttöön erilaisia vaihtoehtoisia tapoja. Alan opiskelijat voivat tuoda asiakasperheiden kanssa työskennellessään esille kestävän kehityksen mukaisia valintoja. Kierrättämällä lasten tarvikkeita voivat asiakasperheet säästää ja samalla voidaan luoda yhteisöllisyyttä vaikkapa järjestämällä päiväkodilla yhteinen kirpputori tai vaihtotori. Vihreän lipun saaneet päiväkodit ovat suosittuja työssäoppimispaikkoja. (Haastattelu 2.)

7.2 Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto

Pidin omia tunteja kestävän kehityksen teemalla kolmelle opiskelijaryhmälle. Tuntisuunnitelman mukaan aloitin tuntini esittelykierroksella, jonka avulla sain tietoja opiskelijoista ja heidän näkemyksistään tai kokemuksistaan tunnin aihepiiriin liittyen. Näillä tunneilla liitin esittelykierrokseen valinnan mukaan jotain, joka kuvaa luontosuhdetta tai itselle tärkeää tai mieluista kasvia, paikkaa, eläintä tms.

Aihepiiriin orientoitumista vahvistin kertaamalla, mitä kestävästä kehityksestä on kirjattu PIRKOssa ammatillisen koulutuksen perustavoitteisiin. Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkintoon kestävä kehitys on kirjattu tutkinnon osaan, jonka teemana on oppimisen ja toiminnan tukeminen ja ohjaaminen. Tavoitteena on, että opiskelija huomioi kestävän kehityksen päivittäisten toimintojen ohjaamisessa (Tutkintotilaisuuden suunnitelma 2012, 9). Tutkinnon perusteissa asia on kirjattu niin, että opiskelijan edellytetään toimivan työyhteisön kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti (Näyttötutkintojen perusteet 2010,19).

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa toiminnan arvoiksi on asetettu tasa-arvo, demokratian ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen ja monikulttuurisuuden hyväksyminen. (Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, 2011, 5). Nämä ovat kaikki myös kestävän kehityksen arvoperustaan sisältyviä aiheita.

Luonnon elämyksiä tarjoavaa puolta vahvistin lukemalla tarinan.(liite 3.)

Sen jälkeen opiskelijat pohtivat parin kanssa, miten he tällä hetkellä mielestään toteuttavat kestävän kehityksen mukaista toimintatapaa omassa elämässään tai työssään. Kokosin nämä tulokset fläpille, ja viittasin niihin myöhemmin power point-esityksen aikana. Power point-esitykseen oli koottu taloudellinen, ekologinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus. Esitin kunkin ulottuvuuden kohdalla esimerkkejä, miten kestävät valinnat näkyvät ohjaustyössä ja toisaalta miten valinnat näkyvät globaalilla tasolla.

Toisella kaksoistunnilla opiskelijat valmistivat ryhmätöinä ajattelun puut. Parikka-Nihti on esitellyt idean toteutettavaksi lasten ja heidän vanhempiensa kanssa (Parikka-Nihti, 2012, 80). Valitsin tämän harjoituksen ajatuksena, että opiskelijat voivat harjoitella ideaa keskenään ja toteuttaa sen myöhemmin työssäoppimispaikoilla tai työpaikoillaan. Yhdessä tekeminen vahvistaa osallisuuden tunnetta ja ryhmätyötä tehdessä aihe jäsentyy edelleen. Ryhmät muodostuivat nopeasti ja luontevasti. Tarvikkeina käytettiin fläppipaperia, tusseja, lehtileikkeitä, liimaa ja saksia.

Kuva 1. Työskentelyvaihe.

Töiden valmistuttua ryhmät esittelivät ne toisilleen. Esimerkkejä valmiista ajattelun puista ovat kuvat 2. ja 3. Ryhmätöiden lopussa oli aikaa itsenäiseen tehtävään. Varasin mukaan mietelauseita erillisille lapuille (liite 4.). Jokainen sai käydä valitsemassa itselleen ajankohtaisen mietelauseen. Kun ryhmä oli esitellyt yhteisen työnsä, kukin ryhmän jäsen luki vuorollaan valitsemansa mietelauseen ja kertoi valintansa perustelut. Moni pohti omaa käyttäytymistään suhteessa työkavereihin tai perheenjäseniin ja mietti mahdollisuutta toimia toisin jatkossa. Sosiaalisesti kestävä ulottuvuus antoi ajattelemisen aihetta vuorovaikutustilanteisiin.

Kuva 2. Esimerkki valmiista ajattelun puusta.

8. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Kestävän kehityksen käsite liitetään edelleen ensimmäiseksi ekologisiin ja taloudellisiin näkökulmiin. Kestävä kehitys on kuitenkin ennen kaikkea ajattelutapa, laaja, monipuolinen lähestymistapa tarkastella asioita ja ilmiöitä. Kiinnittämällä huomiota kestävän kehityksen näkökulmasta asioihin tulee väistämättä pohdituksi toiminnan arvoperustaa ja toimintaa ohjaavia ammattieettisiä ratkaisuja. Ajattelutapa on siirrettävissä ja sidottavissa monenlaisiin tilanteisiin ja toimintoihin opetuksen eri vaiheissa. Parhaimmillaan kestävän kehityksen avulla opitaan uudenlaista kokonaisvaltaista ajattelua, vastuuta omista valinnoista ja ratkaisuista.

Kestävän kehityksen opetuksessa ammatillisissa perustutkinnoissa voidaan noudattaa oppimispolkua, jossa aihetta käsitellään monipuolisesti ammatillisen koulutuksen eri vaiheissa. Ensimmäisenä opiskeluvuotena lähdetään liikkeelle ottamalla vastuuta omista valinnoista. Toisena opiskeluvuotena opetellaan ottamaan vastuuta työpaikalla työssäoppimisjaksoilla. Kolmantena opiskeluvuotena opetellaan ottamaan vastuuta yhteisön jäsenenä esimerkiksi oppilaitoksen opiskelijana tai kuntalaisena. Oppimispolulla tulevat esiin tietojen, taitojen ja asenteellisten valmiuksien hyödyntäminen kestävän kehityksen toteuttamisessa.

Kokonaisvaltaista toimintatapaa voidaan opetella viidellä eri koulutuksen osa-alueella. Tavoitteena on vahvistaa ajattelutapaa yhdistää asioita ja nähdä valintojen vaikutukset laajemmin. Ammattieettisten kysymysten pohdinta alkaa tulevaisuusajattelusta. Tällä ensimmäisellä koulutuksen osa-alueella tarkastellaan omia arvoja, muiden arvoja ja arvojen muodostumista ja niiden vaikutusta omaan toimintaan sekä arvojen pysyvyyttä. Toisella kestävän kehityksen koulutuksen osa-alueella systeemiajattelussa korostetaan erilaisten asiayhteyksien huomioimista. Kestävän kehityksen kaikkien neljän ulottuvuuden, taloudellisen, ekologisen, sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden tarkastelun kautta opitaan näkemään, minkälaisia yhteyksiä asioiden välillä on. Samalla opitaan, että kognitiivisen tietämisen rinnalla elämyksellinen, intuitiivinen ja käytännöllinen tietäminen ovat tärkeitä näkökulmia asioihin. Kolmannella koulutuksen osa-alueella kriittisen ajattelun avulla selvitetään arvojen vaikutusta käytännön toimintaan ja tarkastellaan valtasuhteita. Neljännellä koulutuksen osa-alueella korostetaan osallisuuden ja oppilaiden aktiivisen toiminnan merkitystä. Osallistumisen voimaannuttava kokemus perustuu siihen, että

aktiivinen toiminta rikkoo myös perinteisiä rajoja eri toimijoiden välillä. Viidennellä koulutuksen osa-alueella keskitytään verkostoitumisen ja kumppanuuden luomiseen ja eri toimijoiden aktiiviseen toimintaan motivoimiseen.

Elämme globaalissa maailmassa. Ratkaisumme vaikuttavat monenlaisiin asioihin ja tulevaisuuteen. Sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattialoilla korostuu sosiaalinen ulottuvuus. Sosiaalisesti kestävä kehitys on keskeinen aihe, kun kannamme huolta tulevien sukupolvien selviytymisestä. Erityisesti lasten ja nuorten kohdalla sosiaalisesti kestävät ratkaisut ovat ensiarvoisen tärkeitä. Lasten ja nuorten parissa työskentelevillä on monenlaisia mahdollisuuksia edistää kestävä kehityksen teemojen toteutumista. Ohjaajina toimijat vaikuttavat omalla esimerkillään lasten ja nuorten tottumuksiin. Ohjaajilla on mahdollisuus vaikuttaa lasten arvomaailmaan. Lasten ja nuorten päivittäiset kohtaamiset ovat aitoja kasvatustilanteita, joissa ohjaajan asenteella on vaikutusta lopputulokseen. Luontosuhteen vahvistaminen voi olla osana päivittäistä toimintaa ulkoilun ja liikunnan avulla. Sosiaalisesti kestävä arvona tasa-arvo on yksi keskeisimmistä tavoitteista. Lasten tarpeiden huomioiminen ja aikuisen luotettavuus ovat tärkeitä. Päivittäisissä toiminnoissa voidaan vahvistaa osallisuuden tunnetta ja kumppanuutta. Näin toimittaessa ei välttämättä tiedosteta toiminnan yhteyttä kestäväan kehitykseen, vaikka toimitaankin sen suuntaisesti. Tällainen toimintatapa on olennainen osa lasten kanssa työskentelevien ammattietiikkaa.

Kehittämishankkeeni lähtee liikkeelle mielenkiinnosta tarkastella ammatillista kasvua arvojen ja ammattietiikan muodostumisen näkökulmasta. Lisäksi halusin saada uudenlaisia näkökulmia verkostoitumisen avulla tehtävään työhön. Otin esimerkiksi kestäväan kehityksen opetuksen, sillä se on tuotu osaksi ammatillista perusopetusta kaikilla aloilla. Sen avulla pyritään vaikuttamaan opiskelijoihin ja ohjaamaan heitä käyttämään kestäväan kehityksen mukaisia arvoja omissa valinnoissaan. Loppupäätelmänä voi todeta, että ammatillinen kasvu on pitkä prosessi, joka tapahtuu arvojen ja ammattietiikan muodostumisen näkökulmasta monimuotoisesti. Asioiden ja toimintatapojen tarkastelu monipuolisesti ohjaa ajattelun kehittymistä. Kestäväan kehityksen opetus tarjoaa hyviä työkaluja arvoperustaiseen opettamiseen. Kestäväan kehityksen opetuksessa on huomioitu ihminen kokonaisvaltaisena yksilönä, jonka toimintaan vaikuttavat tiedot, taidot, arvot ja asenteet, elämykset, intuitio, aikaisempi kokemus ja kulloinenkin tilanne, ihmisen toimintaa ohjaava situationaalisuus. Kuten opettajien haastatteluista voi todeta, kestäväan kehityksen ja minkä tahansa ammattietiikkaan kuuluvan aiheen käsittely edellyttää, että aineen

opettaja on sisäistänyt kyseessä olevan arvomaailman ja osaa herätellä opiskelijoita pohtimaan kysymyksiä. Lisäksi opettajan on osattava ohjata opiskelijat näkemään mahdollisuutensa toimia paremman tulevaisuuden hyväksi. Tämän tapaiset opiskelumenetelmät: prosessioppiminen ja projektioppiminen ovat yleisiä myös monissa muissa aihepiireissä. Niillä johdatellaan itsenäiseen tiedonhankintaan ja toimintaan verkostoissa yhteisten päämäärien suuntaisesti.

Yhteiskunnallinen kehitys on hyvinvointi-Suomessa jakautumassa. On ihmisiä, joilla menee hyvin, ja on ihmisiä, joille ongelmat kasautuvat. Yleisesti on tiedossa, että noin neljä prosenttia ikäluokasta on erilaisten tukitoimien piirissä ja kuitenkin neljä prosenttia ikäluokasta syrjäytyy. Kestävän kehityksen neljän ulottuvuuden avulla voimme tarkastella tätä ilmiötä monipuolisesti ja löytää ehkä uudenlaista näkökulmaa hyvän elämän turvaamiseen kaikille.

LÄHTEET

Ammatillisen koulutuksen laadunhallintasuositus.2008. Opetushallituksen työryhmä.
www.oph.fi/julkaisut. Verkkojulkaisu luettu 21.2.2013.

Haavisto, I. & Kiljunen, P. 2011. Maailman paras maa. EVA:n kansallinen arvo- ja asennetutkimus.URL:<http://www.eva.fi/julkaisut/evan-arvo-ja-asennetutkimus-2011-maailman-paras-maa/3522/> luettu 29.12.2012.

Halonen, T. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaisu. Vaasa:Framm.

Helkama, K. 2009. Moraalipsykologia, hyvän ja pahan tällä puolen. Porvoo:WS Bookwell Oy

Häkkinen, H. & Kangas, H-L. 2012. Suomalaisen vaikuttavimmat ilmastoteot. WWF:n Suomen selvitys.

Julkunen, R. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaisu. Vaasa:Framm.

Kalhama, P. & Vartiainen, P. (toim.) 2006. Kulttuurista kasvua. Näkökulmia kulttuurikasvatukseen. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Sarja C. Oppikirjamateriaaleja 10, 2006. Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kari, E. Teoksessa Ylikahri, V. 2011. Onnellisuustalous.Vaasa: Oy Arkmedia Ab.

Kasvio, A. & Räikkönen, T. 2010. Kohti kestäväää työelämää.Työterveyslaitos. Multiprint.

Kärppä, J., Laurila, T. & Lundgren, K. 2010. Kestäväää ammatillista koulutusta. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2010:7. Helsinki:Edita Prima Oy. verkkojulkaisu, luettu 8.1.2013.

Loukola, M-L. 2007. Kestävän elämäntavan oppiminen. Käsikirja kouluille ja oppilaitoksille. Helsinki: Yliopistopaino.www.oph.fi/julkaisut, luettu 1.1.2013.

Nivalainen, K. & Majuri, M. 2012. Monikulttuurisuus:Kirja 3. <https://moodle.tamk.fi/mod/book/view.php?id=50347&chapterid=1056> luettu 28.9.2012

Näyttötutkintojen perusteet 2010. Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto 2010. Määräys 63/011/2010. Opetushallitus. Verkkojulkaisu.
www.oph.fi/julkaisut. Luettu 25.1.2013.

Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja- kasvua kohti kestäväää kehitystä. Lasten Keskus.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, 2011. Määräykset ja ohjeet 2011:1. Tampere:Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino Oy.

Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymän kestävän kehityksen toimintamalli 2012. moniste ja haastattelu Tiina Toikka 15.2.2012.

Pirttilä-Backman, A-M. 2011. Teoksessa Suoninen, E., Pirttilä-Backman, A-M., Lahikainen, A-R. & Ahokas, M. Arjen sosiaalipsykologia. WSOYpro Oy.

Rohweder, L. & Virtanen, A. 2008. Kohti kestävästä kehitystä. Pedagoginen lähestymistapa. Opetusministeriön julkaisu 2008:3. Helsinki:Yliopistopaino.

Rouvinen-Kemppainen, K. & Kemppainen, P. 2000. Luovuuden kukoistus- toiminnallinen harjoituskirja. Tallinna: Kannustusvalmennus P. & K. Oy.

Stranius, L. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaisu. Vaasa:Framm.

Särkelä, R. Teoksessa Pohjola, A. & Särkelä, R. 2011. Sosiaalisesti kestävä kehitys. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton julkaisu. Vaasa:Framm.

Tutkintotilaisuuden suunnitelma. Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen ammattitutkinto. Oppimisen ja toiminnan tukeminen ja ohjaaminen. Pirkanmaan koulutus konserni-kuntayhtymä. 2012. moniste.

Vilka, L. 1993. Ympäristöetiikka, vastuu luonnosta, eläimistä ja tulevista sukupolvista. Helsinki: Yliopistopaino.

www.paiko.fi/sosiaali- ja terveysturva, luettu 26.1.2013

www.ymparisto.fi, tiedotteet 2012, Maailman luonnonvarat kulutettu tältä vuodelta jo loppuun, luettu 21.2.2013

LEHTIARTIKKELIT

Demokraatti, 11.4.2012. Forssa on Etelä-Suomen kierrätyslaakso.

Demokraatti, 10.9.2012. Rikkipesuri maksaa itsensä jopa alle kahdessa vuodessa.

Helsingin Sanomat, 8.5.2012. YK-johtaja: Kestävä kehitys vaatii muutakin kuin ympäristönsuojelua.

Helsingin Sanomat, 17.2.2013. Hämäläinen Sirkka.

HAASTATTELUT

Haastattelu 1. Vilppola, J., 6.3.2013

Haastattelu 2. Kauppila, H. 6.3.2013

Tuominen, J. Opponointi 20.2.2013

LIITTEET

LIITE 1

Kestävän kehityksen oppimispolun malli

(Erkka Laitinen, OKKA-säätiö & Kati Lundgren, Suomen ympäristöopisto SYKLI (2009)

(Kärppä ym. 2010, 28-29)

	1. VUOSI	2. VUOSI	3. VUOSI
	vastuu itsestä	vastuu työstä	vastuu muista
tiedot	kestävän kehityksen yleinen merkitys	vastuullinen yritystoiminta	globaali vastuu ja sen merkitys yritystoiminnassa ja omassa elämässä
	kestävä elämäntapa	oman alan prosessien ja järjestelmien toiminta ja niiden kestävän kehityksen näkökohdat	ympäristön ja yhteiskunnallisten muutosten ja teknologian kehityksen vaikutukset omalla ammattialalla
	vaikutusmahdollisuudet oppilaitoksessa ja omassa elämässä	oman alan keke-lainsäädäntö	vaikuttamisen keinot ja väylät omalla ammattialalla
		ympäristövastuulliset ja turvalliset työkäytännöt	
		toimintajärjestelmät	
		vaikutusmahdollisuudet omalla työpaikalla	
taidot	oman toiminnan arviointi ja vaihtoehtoisten toimintapojen pohtiminen	materiaali- ja energia-tehokkuus työtehtävissä	oman työpaikan/ oppilaitoksen keke-asioiden arviointi ja kehittäminen
	kestävät toimintatavat oppilaitoksen arjessa (lajittelu, energian ja veden säästö, sosiaaliset taidot)	koneiden ja laitteiden oikea käyttö ja huolto työtehtävissä	osallistuminen oppilaitoksen yhteisten asioiden hoitoon (esim. kekeryhmän toimintaan)
	kestävät toimintatavat omassa elämässä	työn turvallisuudesta huolehtiminen	osallistuminen ja vaikuttaminen
		oman työn arviointi	

	oma oppilaitos kestävän kehityksen oppimisympäristönä	ja kehittäminen yrityksen ympäristö- järjestelmän tms. käytäntöjen mukainen toiminta työssäoppimispaikka kestävän kehityksen oppimisympäristönä	oppilaitoksen ulko- puolella (esim. TOP-paikat)
asenteet	vastuullisuus kansalaisena ja kuluttajana vastuullisuus oppilaitosyhteisön jäsenenä omien arvojen ja mielipiteiden pohtiminen	vastuullisuus työntekijänä ja ammattilaisena oman työn eettiset näkökohdat	yhteiskuntavastuullisuus omalla ammattialalla ammattialan arvot ja etiikka
toiminta ja kokemukset	toiminnallisuutta, kokemuksellisuutta ja yhteisöllisyyttä tukevat opetusmenetelmät erilaisten oppimisympäristöjen hyödyntäminen vastuun ja vaikutusmahdollisuuksien antaminen oman toiminnan, oppilaitoksen toiminnan tai työssäoppi- mispaikan toiminnan arviointi, vaihtoehtoisten toiminta- tapojen pohtiminen ja niihin sitoutuminen		

LIITE 2.

Lajittelutesti

(Mukaellen kestävän kehityksen tunti 16.11.2012)

Jätteiden lajittelu: mihin laittaisit seuraavat tuotteet

aerosolipullo, toimistopaperi, hehkulamppu, lahjapaperi, vaipat, siteet, maitotölkki,
paristo

vaihtoehdot:

biojäte

keräyspaperi

sekajäte

pienmetalli

ongelmajäte

keräyskartonki

nestepakkauskartonki

LIITE 3.

Suuren vihreän koivun alla-rentousharjoitus

(Mukaellen Rouvinen-Kemppainen & Kemppainen 2000, 281-282)

Kuvittele istuvasti suuren vihreän koivun alla kevätauringossa aamuvarhaisella. Kastepisarat välkkyvät vihreissä lehdissä ja suuret keltaiset norkot roikkuvat alaspäin, ilma on raikas.

Seuraat poutapilven kulkua taivaalla ja istut hiljaa koivun alla. Kuuntele, kuinka aamu hengittää rauhallisesti ikään kuin kehrää ja herättää luonnon. Ylempää koivun katveesta kuuluu peipon laulu. Peippopariskunnalla on korkealla oksan hangassa pesä; se on naamioitu jäkälällä niin taitavasti, ettei sitä edes erota.

Tuulen henkäys suhisuttaa koivun lehtiä, läheisellä kedolla voikukat ovat puhjenneet keltaiseen loistoon. Leppäkerttu lentää ja kimalainen surisee. Ritariperhonen pörrää keltamustien siipien kannattelemana. Takaapäin kuuluu metsän humina, leudon kevätuuulen henkäys; se kuiskaa korvaasi kevään viestin, joka muuttuu jossakin vaiheessa kesäksi. Pehmeän lämmin pihanurmikko hemmottelee jalkojasi. Aamukaste kostuttaa ihosi.

Voit istua hiljaisella pihamaalla ja nauttia kukkien tuoksusta, lintujen viserryksestä ja haarapääskyjen lentonäytöksistä.

LIITE 4.

Mietelauseet
(Mukaellen Positiivarit- joulukalenteri v. 2008)

On niitä, jotka jäävät ja toisia, jotka lähtevät.

Kukin saa valita itse, mutta on valittava ajoissa, eikä koskaan saa antaa periksi.

Jotakin hyvää voidaan sanoa jokaisesta. Meidän on vain sanottava se ääneen.

Jos todella arvostat itseäsi, ymmärrät, että olet lahja kelle tahansa, jonka tapaat.

Kun katsot aamulla peiliin, onko tukka hyvin, tarkista samalla, onko asenne kohdallaan.

Älkäämme sanoko sille, joka on kompastunut, en tunne sinua enää,
vaan rohkeutta ystäväni, kyllä tästä pahasta päästään.

Tee suurista ongelmista pieniä, pienistä ongelmista tyhjää ilmaa.

Mieluummin teen virheitä ystävällisenä ja myötätuntoisena kuin ihmeitä tylynä ja kovana.

Rohkeus on sitä, että uskaltaa irrottautua totutusta.

Eniten hyödyt, ellet vertaa itseäsi tänä päivänä muihin, vaan eiliseen itseesi.

Toivominen merkitsee sitä, että on joka hetki valmis sille, joka ei ole vielä syntynyt.

Ellei sinulla ole mitään tavoiteltavaa, elämäsi sinulle varaamat työkalut ruostuvat.

Vain särkynyt voi tulla ehjäksi.

Ei mikään tingi niin paljon ja taitavasti kuin äidin sydän.

Ellei odota odottamatonta, et koskaan saa selville, että se oli edes olemassa.

Pidä pääsi aina pystyssä, mutta nenäsi ystävällisellä tasolla.

Uskon, että elämämme tärkein asia on se, että joku saa meidät vakuuttuneeksi siitä, että meillä on merkitystä.

Aina, kun rakastamme, aina, kun annamme jotain, on jouluku.

Kun teet, mitä on pakko silloin kun on pakko, saat vielä kerran tehdä, mitä haluat, silloin kun haluat.

On pyrittävä olemaan kevyt linnun tavoin, ei höyhenen lailla.

Voi tulla aikoja, jolloin et saa apua muilta, mutta sellaista aikaa ei tule, jolloin et voisi itse auttaa muita.

Kärsivällisyys on sitä, ettei sitä menetetä mahdottomimmiltakaan tuntuissa tilanteissa.

Jos et pidä jostain, muuta se. Jos et voi muuttaa asiaa, muuta asenteesi. Älä valita.

Olipa sitten sisimmässään tai ulkopuolella ihmisen ei tarvitse muuttaa sitä, minkä näkee, vaan sen kuinka sitä katsoo.

LIITE 5.

Kestävää kehitystä Pyynikintiellä?**HAVAINNOINTILOMAKE**

Kierrelkää Pyynikintiellä sisätiloissa eri kerroksissa A- ja B rapuissa ja tehkää havainnot liittyen kestäväan kehitykseen arkikäytännöissä. Käykää myös rakennuksen ulkopuolella lähiympäristössä liikenneturvallisuus huomioiden. Etsikää **hyviä asioita** ja **kehittämisen kohteita**. Kirjatkaa niitä ylös tähän paperille, jatkakaa tarvittaessa toiselle puolelle. Kiitos etukäteen hyvistä havainnoista! Palauttakaa tämä B-rappuun (1krs) huoneen 105 lokeroon Jiri Vilppolalle.

1 Jätehuolto (löytyykö lajitteluastioita / ohjeita riittävästi? Jätekatos takapihalla)

2 Vedenkulutus ja säästämistoimenpiteet

3 Energiahuolto ja energiansäästötoimenpiteet (sähkönkulutus valaistus, tekniset laitteet mm.)

4 Työ/ opiskeluterveys ja viihtyvyys

5. Puhtaanapito ja kiinteistönhuolto

- Tuokointi ja muu ympäristön siisteyden vaikuttava

6 Keittiö ja ruokala

7 Kuljetukset ja liikkuminen (tavarantoimitukset, joukkoliikenteen käyttö ym...)

8. Muuta?

ps. Havainnoinnin lisäksi voit myös haastatella talon henkilökuntaa, mikäli siihen näyttäytyy sopiva hetki!